

Moped (ent. Mamu-portaali) on sivusto, jolle on koottu tietoa monikulttuurisen koulun arkipäivästä ja käytännöstä, ohjeita ja vinkkejä, kulttuuritietoa, tutkimustietoa maahanmuuttajaoppilasta, koulun lomakkeita eri kielillä sekä maahanmuuttajille soveltuvia oppimateriaaleja. Tavoitteena on jakaa monikulttuurisissa kouluissa vuosien varrella kerättyä tietotaitoa sitä kaipaaville kollegoille, vanhemmille ja oppilaille eri puolilla maata. Sivusto on avattu helmikuussa 2002 mamu-portaalina ja syksyllä 2003 se sai nykyisen nimensä Moped ja tekijäverkosto laajeni merkittävästi.

TAUSTAA

Opetushallituksen (2004) tekemän selvityksen mukaan maahanmuuttajaoppilaiden määrä on kolminkertaistunut maamme peruskouluissa kymmenessä vuodessa. Kun vuonna 1992 peruskouluissa opiskeli 4945 maahanmuuttajaoppilasta, vuonna 2002 heitä oli 15105. Nykyisin yhä useammalla peruskoulun oppilaalla on jokin muu äidinkieli kuin suomi tai ruotsi. Vaikka maahanmuuttajaoppilaiden määrä maassamme on Euroopan mittakaavassa vähäinen - kolme prosenttia perusopetuksen oppilasta - meilläkin on koulu, jossa maahanmuuttajaoppilaiden määrä on 60 %. Lukuvuonna 2002 -2003 Turun kaupungin peruskouluissa oli vieraskielisiä oppilaita 1249 eli 8,5 %. He edustavat 60 eri kieltä. Lisäksi muissa kuin kaupungin koululaitoksen kouluissa oli 195 vieraskielistä oppilasta. Vieraskielisistä oppilasta on otettu tai siirretty erityisopetukseen 141 oppilasta eli 11,3 %. Turun maahanmuuttajaväestöstä enemmistö on lapsiperheitä ja perheet ovat sijoittuneet tiettyihin asumalähiöihin ja se asettaa eritoten näiden alueiden palveluille omat vaatimuksensa.

Mirja-Tytti Talib (1999 ja 2000) on tutkinut ja käsitellyt toiseuden kohtaamista koulussa. Tutkimuksen mukaan yksi keskeinen ongelma opettajan ja oppilaan vuorovaikutuksessa on yhteisen kielen puuttuminen, resurssien puute, eriyttämisen tarve ja tutkimuksessa mukana olleet opettajat myöntävät, että heiltä puuttuu sekä kulttuuriin liittyvää että oppilaan tuntemukseen liittyvää tietoa kuin myös valmiuksia toimia vieraasta kulttuurista tulleiden oppilaiden kanssa.

Maahanmuuttajaoppilas on erityisasemassa siksi, että hänen juurensa ovat kahtaalla, sekä vanhempien kulttuurissa että suomalaisessa elämänmenossa. Toisen polven maahanmuuttajien kulttuurinen asema on erityisen poikkeuksellinen. Lapsi ei jaa vanhempiensa entisen kotimaan muistoja, vaan hän on syntynyt Suomessa ja elää uutena suomalaisena, vaikka hänellä ei ole suomalaista kulttuuriperintöä. (Honkala 1999, 3) Tällä hetkellä kouluissa olevista maahanmuuttajista valtaosa on juuri niitä, jotka rakentavat ensimmäistä Suomeen sopivaa monikulttuurista identiteettiä. Tällöin myös koulujen tulisi voida tarjota erityistä tukea lasten kasvulle ja kehitykselle.

Ulkomaalaistaustaisten oppilaiden kokemus- ja kulttuuritaustat sekä myös kouluvalmiudet voivat olla hyvin erilaiset. Vaikka osa oppilasta tulee suoraan lähtömaansa koulusta, entisen koulun käytännöt, opetusmenetelmät ja -sisällöt saattavat poiketa suurestikin suomalaisesta koulujärjestelmästä. Suomessa on tavoitteena, että kaikille oppilaille taattaisiin mahdollisimman hyvä opetus. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kullekin oppilaalle tarjottava opetus olisi juuri hänen tilannettaan ja kykyjään vastaava. Maahanmuuttajaoppilaat tuovat monenlaista lisähaastetta sekä yleisopetukseen että erityisopetukseen.

MAMU -PORTAALISTA MOPEDIIN

Mamu-portaalin ensimmäinen vaihe toteutettiin Lausteen koulun ja Turun normaalikoulun yhteistyönä vuosina 2001 ja 2002. Hanketta on alusta asti rahoittanut myös Opetushallitus ja se on ollut osa tietoyhteiskuntaohjelmaa. Sivustohankkeen pistivät alulle rehtorit Lauri Tiikasalo Lausteen koulusta ja Veli-Matti Hakanen Turun normaalikoulusta. Molemmat koulut sijaitsevat monikulttuurisella Itä-Turun alueella. Lähtökohtana oli perustaa sivusto, joka palvelisi monikulttuurisen opetuksen problematiikan kanssa painivia kollegoita eri puolilla Suomea. Hankkeen jatkotavoitteena oli virtuaalikoulun kehittäminen ja tieto- ja viestintätekniikan opetusikäntöjen kehittäminen sekä erityisesti kielivähemmistöjen ja maahanmuuttajien aseman turvaaminen että pedagogisen palvelukeskusverkon kehittäminen. Mamu-portaalia perustettaessa oletettiin, että kävijöitä tulee olemaan runsaasti. Todellinen kävijämäärä on odotuksiakin suurempi ja palaute on ollut positiivista. Sivuston asiallinen ja myönteinen yleisilme ja sisältö sekä selkeä grafiikka on omalta osaltaan vähentänyt maahanmuuttajaopetukseen kohdistuneita ennakkoluuloja ja tietämättömyyttä.

Syksyllä 2003 sivustosta tuli keskeinen osa uutta Monikulttuurisen opetuksen virtuaalikoulua ja se ristittiin Mopediksi (innoittajana Monikulttuurinen Pedagogiikka). Sivuston laadinnasta on vastannut aktiivinen toimituskunta lähinnä Turun kaupungin kouluista ja normaalikoulusta mutta nimen muutoksen myötä (Moped) tuotantotiimi on laajentunut Turun kaupungin ulkopuolelle. Moped -sivuston sisältöä tuottavat nyt Opetushallituksen tuella Lappeenranta, Raisio, Tampere, Turku ja Vuolijoki sekä Turun normaalikoulu. Monikulttuurisen opetuksen virtuaalikouluun kuuluu myös Espoon erillinen sivusto. Kaikilla kumppaneilla on tasavertainen mahdollisuus tuottaa materiaalia Mopedin kuhunkin 8 sisältöalueeseen paikallisesta asiantuntijuudesta ja omista vahvuuksista riippuen.

PORTAALIN TEKNINEN TOTEUTUS

Turussa toimiva Tietokone Opetuksessa Keskus (TOP-keskus) on varannut tilaa Mamu - portaalille (Mopedille) omalta opetusverkon www-palvelimeltaan. TOP-keskus huolehtii verkon ylläpidosta ja tietoliikenneyhteyksistä.

Portaali on jaettu kahdeksaan pääosastoon (+ sivuinfo), joiden indeksisivuille pääsee kaikilla sivuilla vasemmassa reunassa olevan navigaatiopalkin kautta. Sivuston hallinnan ja käytön selkeyden vuoksi kuhunkin pääosastoon kuuluvat dokumentit sijoitetaan omaan hakemistoonsa. Esimerkiksi Kulttuurit-osaston dokumentit ovat /kulttuurit -hakemistossa. Kultakin osaston alisivulta (esim. /kulttuurit/muslimit.html) on navigointilinkki takaisin kyseisen osaston indeksisivulle (esim. /kulttuurit/index.html). Portaalien lomakkeet laitetaan saataville Microsoft Word (doc) ja /tai Adobe Acrobat (pdf)-muotoisina. Pyrkimyksenä on, että lomakkeet voi täyttää tietokoneella ennen tulostamista tai vaihtoehtoisesti lomakkeet voidaan tulostaa tyhjinä ja täyttää kynällä. Alkuvaiheessa lomakkeet käännetään englanniksi, ruotsiksi ja arabiaksi. Materiaalit -osaston interaktiivinen aineisto toteutetaan niin, että sen käyttö on mahdollisimman helppoa kaikissa järjestelmissä. (Paakkinen 2002) Sivuston tekstimassaa kevennetään ja yleisilmettä piristetään digivalokuvilla. Tavoitteena on liittää sivustoon laadukkaita kuvia, jotka eivät ole ristiriidassa sivun asian kanssa, mutta saattavat herättää lukijassa uteliaisuutta ja kysymyksiä sekä tuoda jopa uusia näkökulmia asiaan. (Kaljonen 2002)

MOPED - AINEISTOA MONIKULTTUURISEN OPETUKSEN TUEKSI

Moped - aloitussivuston otsikkona on Tervetuloa Mopediin. Sivuston vasemmassa reunassa on yhdeksän otsikkoa, jotka ovat : lomakkeet, opetus, koulun arki, terveys, oppilashuolto, koti ja koulu, kulttuurit, materiaalit ja sivuinfo. Aloitussivuilla on kuuden kunnan vaakunat mukaan lukien Turun kaupunki sekä opetushallituksen että Turun normaalikoulun logot.

Lomakkeet -osaston dokumenteista löytyy koulussa tarvittavia hallinnollisia lomakkeita eri kielillä: suomi, ruotsi, englanti, ranska, arabia, vietnam, somali, albania, venäjä, persia. Lomakkeita on tulostettavissa seuraavista teemoista: oppilasilmoitus, poissaoloilmoitus, kurinpitoilmoitus, terveysilmoitus ja keskustelukutsu.

Opetus- osaston dokumentit antavat yleistietoa mm. peruskoulusta ja lukiosta, uudesta opetussuunnitelmasta maahanmuuttajan silmin. Maahanmuuttajat suomalaisessa peruskoulussa sisältää Kirsi Tikkasen tutkimuksen, jossa selvitetään, millaiset edellytykset maahanmuuttajaoppilaille on selviytyä suomalaisesta peruskoulusta. Koulussa maahanmuuttajalapsi kohtaa uuden kulttuurin, uuden kielen, uudet käyttäytymissäännöt ja uuden opetustyylin. Opettajan ja oppilaan suhde voi olla erilainen kuin hänen kotimaassaan. Päivittäin hän saattaa miettiä omaa käyttäytymistään ja toisten arvaamattomalta tuntuvaa käyttäytymistä. Samoin suomalaisesta opettajasta ja luokkatovereista maahanmuuttajalapsen käyttäytyminen voi tuntua sietämättömältä. (Kosonen 1994, 192; Peltonen 1998, 10).

Liisa Kosonen (2002) on laatinut kuusiportaisen jaottelun maahanmuuttajaoppilaiden voimavaroista ja tarpeista. Ensimmäiseksi voidaan erottaa osaavien oppilaiden ryhmä, joilla on hyvä pohjakoulutus ja opiskelumotivaatio. Toisena voidaan erottaa osaamiseen pyrkivät, jotka ovat motivoituneita, mutta heillä on huono pohjakoulutus. Kotiin eristäytyvillä lapsilla ei ole motivaatiota opiskeluun ja he ovat usein masentuneita. Jengiytyvät nuoret taas hakevat sosiaalista hyväksymistä. Heillä on heikko

koulutus, eivätkä he ole motivoituneita koulunkäynnistä. lisäksi Kosonen erottaa vielä yksin ilman perhettä tulleet sekä etnisen yhteisön hylkäämät kyseenalaistajat. Kouluun tulevilla maahanmuuttajaoppilailla voi siis olla kaikilla erilainen pohjakoulutus ja motivaatio. Siksi he tarvitsevat mahdollisimman kattavan turvaverkoston. (Kosonen 2002, 150).

Opetukseen liittyviä artikkeleita portaalissa ovat lisäksi oppilasarviointi ja maahanmuuttajat, mahdollisia tukitoimia vieraskielisille oppilaille, erityistukea tarvitsevat oppilaat, toiminnalliset pienryhmät suomen kielen oppimisen ja itsetunnon kehittymisen tukena. Valmistavasta opetuksesta ja suomi toisena kielenä -opetuksesta saa tietoa. Tuija Lehtisen (2002) väitöskirjaan perustuva tutkimus selvittää maahanmuuttajaoppilaan suomen kielen oppimista ja kaksikielisyyttä peruskoulun 1. luokalla. Omasta äidinkielestä voimavara- artikkelisarja perustuu vuonna 2002 järjestettyyn seminaariin, jonka järjesti Turun monikulttuurinen päiväkotikieli, koulu ja koti -yhdistys. Lasten oman äidinkielen opetus on tärkeää. Äidinkieli on ajattelun, itseilmaisun, viestinnän, sosiaalisten suhteiden ja maailmankuvan muodostumisen sekä kulttuurin siirron kehittämisen väline. Maahanmuuttajien oman äidinkielen opetuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on myös toimia toisen kielen pohjana. (Lind 1999, 97 -98). Oksana Myllylän (2002) tutkimus Venäjänkieliset oppilaat suomalaisessa koulussa selvittää, miten oppilaat viihtyvät uusissa olosuhteissa, miten he sopeutuvat uuteen kouluun, miten he kokevat elämisen kahden kulttuurin välillä ja mitä vaikeuksia he kohtaavat.

Koulun arki- sivu käsittelee koulun arkeen, mm. ruokailuun liittyviä asioita. Tätä, kuten muitakin sivua on tarkoitus laajentaa sisällöllisesti. Rinkebyn koulun rehtorin Börje Ehrstrandin luento kuvaa tukholmalaisen lähiökoulun monikulttuurista toimintaa ja arkea. Monikulttuurinen koulu kasvattaa maahanmuuttajaoppilasta tulevaisuuden menestyjiä.

Terveys- osasto sisältää artikkelin maahanmuuttajalapsi kouluterveydenhuollossa. **Oppilashuolto-** osaston dokumentteja ovat maahanmuuttajaoppilas koulun oppilashuollon asiakkaana, kulttuurierot oppilashuoltoryhmässä ja artikkeli, jonka asiasisältönä on ilman huoltajaa Suomeen saapuneet alaikäiset maahanmuuttajat. **Kodin ja koulun yhteistyö-** osastossa on käytännön esimerkkejä yhteistyöstä maahanmuuttajavanhempien kanssa. Kulttuurien välisessä kommunikaatiossa avoin suhtautuminen toisiin ihmisiin, oman kulttuurin tunteminen ja rohkeus kohdata uusia tilanteita edesauttavat hyvää yhteistyötä eri yksilöiden ja ihmisryhmien välillä. Jotta maahanmuuttajien kielellinen tasa-arvo toteutuisi, edellytetään, että viranomaiset käyttävät tulkkaus -ja käännöspalveluja.

Kulttuurit- osaston dokumentit kertovat yleisesti kulttuurista, mitä sillä tarkoitetaan. Miten erilaiset kulttuurit ja niissä vallitsevat aikamääritteet vaikuttavat oppimiseen, kulttuuri-ideologioiden erot ja niiden vaikutus maahanmuuttajan asemaan. Kulttuuri sisältää tietopaketin Islamin maiden musiikista, erityisesti arabialaisesta taidemusiikista. Erilaisuuden kohtaaminen sisältää pieniä tarinoita kulttuurien välisistä törmäyksistä. Tietoa Viron kouluista sisältää tietopaketin virolaistautaisen oppilaan kotimaan koulujärjestelmistä. Kulttuurikuvauksissa kerrotaan arabialaisesta, somalialaisesta, venäläisestä ja vietnamilaisesta kulttuurista.

Materiaalit- osasto sisältää materiaalia opetuskäyttöön. Ensimmäisenä on tulostettava 78-sivuinen opetusmoniste suomen kielen opiskeluun alaluokilla. Tervetuloa kouluun -monistesarja on suunniteltu avuksi opettajalle ensimmäisiin koulupäiviin ja viikkoihin. Materiaalit sisältävät myös tehtäväkokonaisuuksia ja oppimisaihioita oppilaiden käyttöön. Sivusta löytyy maahanmuuttajaopetuksen linkkejä ja maahanmuuttajaopetukseen soveltuvia CD -romeja ja www -materiaaleja.

Sivuinfor- osasto sisältää yleistietoa Mopedista, sen alkuvaiheista ja niistä kunnista, jotka osallistuvat sivuston rakentamiseen. Mopedin uutuuudet näkyvät kyseisellä sivulla. Yhteystiedoissa ovat Mopedin nykyisen koordinaattorin Outi Rinteen ja yhdyshenkilöiden yhteystiedot.

Tekijänoikeuksista on oma kappaleensa. Mopedissa julkaistujen aineistojen tekijänoikeus on niiden tekijöillä tai /ja Mopedilla. Sivuston aineistoa saa tulostaa ja käyttää ei -kaupallisessa tarkoituksessa, jos lähde ja /tai tekijä on mainittu eikä sisältöä ole muunneltu.

KEHITTÄMISTAVOITTEET

Monikulttuurisen opetuksen virtuaalikoulu Moped on saanut Opetushallitukselta jatkorahoitusta toiminnalleen vuodeksi 2005. Vuoden 2005 aikana on tarkoitus kasvattaa aineistoa eri otsikoiden alla. Näitä ovat opetus, koulun arki, terveys, oppilashuolto, koti ja koulu, kulttuurit ja lomakkeet. Tarvittaessa otsikoita voidaan lisätä ja tarkentaa. Lisäksi pidetään yllä erillistä sivustoa oppilaiden käyttöön tarkoitetuista oppimisasihoista ja pienimuotoisista oppimateriaaleista. Tähän sivustoon tuotetaan lisää materiaalia. (Outi Rinne 2004)

Annele Laaksonen, erityisopettaja, Turun normaalikoulu
(annele.laaksonen@utu.fi)

LÄHTEET

Honkala, S. (toim.). Solmut auki. opetushallitus. Jyväskylä: Gummerus.

Kosonen, L. 1994. Vietnamilainen oppilas kahden kulttuurin välissä. Teoksessa (toim.) Liebkind K. Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus. Helsinki.

Kosonen, L. 2000. Maahanmuuttajanuorten tukeminen käytännössä. Teoksessa (toim.) Liebkind, K. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Gaudeamus: Helsinki.

Lehtinen, T. 2002. Oppia kieli kaikki. Maahanmuuttajalasten suomen kielen kehitys ja kaksikielisyys peruskoulun ensimmäisellä luokalla. Turun yliopiston julkaisuja, C: 181.

Lind, I.1999. Maahanmuuttajalapsille oppimiseen annetut oikeudet ja mahdollisuudet. Teoksessa (toim.) Matinheikki- Kokko K. Monikulttuurinen koulutus -perusteita ja kokemuksia. Hakapaino. Opetushallitus. 96 -102.

Moped-toimikunta, 2002-2004. Kaljonen, I., Luoma, P. Paakkinen, J., Rinne, O. , Tiikasalo, L.

Myllylä, O. 2002. Specima-projekti. Jyväskylän yliopisto ja humanistinen ammattikorkeakoulu 2002.

Opetushallitus 2004. Maahanmuuttajaoppilaiden perusopetukseen valmistava opetus ja perusopetus syyslukukaudella 2003. Opetushallituksen muistio.

Peltonen, A. 1998. Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksen erityispiirteitä. Teoksessa (toim.) Pitkänen P. Monikulttuurinen koulu. Kulttuurien kohtaaminen opetustyössä. Joensuun yliopisto. Joensuu.

Talib, M-T. 1999. Toiseuden kohtaaminen koulussa. Opettajien uskomuksia maahanmuuttajaoppilaista. Tutkimuksia 207. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.

Talib, M-T. 2002. Monikulttuurinen koulu. Haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Kirjapaja.

Tikkanen, K. 2004. Maahanmuuttajaoppilaat suomalaisessa peruskoulussa. Erillisten erityisopettajien opintojen erikoistyö. Kasvatustieteiden tiedekunta. Turun yliopisto.